

BAŞAT GÜÇ OLMA YOLUNDA ÇİN: ENERJİ VE PAZAR İHTİYACI BAĞLAMINDA AFRİKA POLİTİKALARI

HACI HÜSEYİN YILMAZTÜRK¹

Özet

ÇHC; 2. D.S. sonrası kurulan düzende ekonomik, siyasi, askeri ve demografik açılardan büyük etkiler oluşturmaktadır. 1,5 milyar nüfusa sahiptir ve geniş bir coğrafyada bulunmaktadır. Kuruluşundan sonra Mao liderliğinde yapılan reformlar ekonomide pek etki gösterememiş ve ÇHC bu dönemde yeterli büyümeyi sağlayamamıştır. Mao'nun ölümü ile ekonomik politikalarını değiştiren ÇHC 1980-2015 arasında ortalama yüzde 10 oranında büyümüş ve ülke bazında ABD'den sonra dünyanın en büyük ikinci ekonomisi durumuna gelmiştir. Buna ek olarak BM Güvenlik Konseyi'nde veto gücü ve nükleer silah kapasitesi de ihmal edilmemelidir. Büyümekte olan yapısı gereği gelişmiş bir ülke kalıbına bürünme ve küresel sistemde ABD hegemonyasına alternatif olmak gibi başlıca amaçları mevcuttur. Bu amaçları da Avrupa'dan Latin Amerika'ya, Orta Doğu'dan Afrika'ya uzanan ilişkilerinde çeşitlilik stratejisi izlemektedir.²

Anahtar Kelimeler: Çin Halk Cumhuriyeti , Afrika , Hammadde ve Pazar, Petrol, Altyapı.

JEL Sınıflandırma Kodu : G18, F68, P23, P24

CHINA ON THE ROAD BECOMING THE DOMINATION POWER: AFRICAN POLICIES IN THE CONTEXT OF ENERGY AND MARKET NEEDS

Abstract

The People's Republic of China, which was established after World War II, was a major regional power in the Asian region with its population, economic power and geopolitical position, but was shut down because of counter-politics of the USSR and US embargo. With the death of Mao ZEDONG, the founder of the country's founders and ideologues, the People's Republic of China, which has turned into a market economy in economic policies, has developed over the years and has become a global power both military and political as well as economic.

Economic development in China is continuing day by day, but existing raw materials and markets are not sufficient. China, which wants to solve this problem and take a big step towards becoming a dominant power, has begun its African policies.

Keywords: People's Republic of China, Africa, Raw Material and Market, Oil, Infrastructure.

JEL Classification Code : G18, F68, P23, P24

¹Yüksek Lisans Öğrencisi., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF, huseyinyilmaztrk@gmail.com, +905496540007

² Deniz, Taşkın, "Yükselen Güç Çin Halk Cumhuriyetinin Stratejik Hamleleri", www.esosder.org , Yaz-2014 Cilt:13 Sayı:50, s.189

Çin'in İktisadi Gelişimi

1976'da Mao'nun ölümü ile birlikte kısa bir iktidar mücadelesi sonucu en önde gelen aday Deng Xiaoping iktidara gelmiştir. Deng, Mao döneminde ki birçok ekonomik politikayı reddetmiş ve Çin'in aşması gereken en önemli sorununun “ekonomik gelişme” olduğunu belirtmiştir. Çin, bu dönem ile birlikte sınır ülkeleri ile olan tartışmalarında “Barış içinde bir arada yaşama” ilkesi gereğince anlaşmazlıkların müzakere yolu ile barışçıl bir yöntem ile çözülmesini istemektedir. Bu bağlamda Myanmar, Nepal, Moğolistan, Afganistan, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan ile olan sınır sorunları çözüme kavuşmuştur. Yapılan bu barış anlaşmaları sayesinde Çin bulunduğu bölgede daha rahat ticaret fırsatı yakalamış aynı zamanda bu ülkeleri transit geçiş olara kullanmaya başlamıştır.³

Yeni Reform hareketleri ilk önce taşrada başlamıştır. Bütün ekonomik sistemin yeniden düzenlenmesi için olumlu bir temel yaratılmış ve tecrübe kazanılmıştır. Ekonomik sistemde kentsel merkezli aşamaya geçilmeye başlanmıştır. Marksist ve Leninist politikaların aksine farklı ekonomik modeller uygulanmaya başlanmış ve ihracatın artırılması, ithalat vergilerinin kaldırılması, ticari mallara ilişkin sınırlamalar ve lisans zorluklarının önemli ölçüde azaltılması gibi yeni politikalar uygulanmaya başlanmıştır. Bu reformlar sosyalist piyasa Ekonomisinin oluşmasının önünü açmıştır. Mart 1993'te kabul edilen anayasa değişikliği ile birlikte “Çin Tarzı Sosyalist Piyasa Ekonomisinin uygulanması anayasal güvence altına alınmıştır. Bu politikadan bahsederken “İlman Sosyalizm” tabirini kullanmayı tercih edeceğim.⁴

Pragmatist yaklaşımın benimsendiği bu dönemde, ekonomi politikaları, somut veriler temel alınarak uygulanmış ve bütün ülke için tek bir program yerine her coğrafi bölge ve ekonomik sektör için kendi koşullarına uygun programlar hazırlanmıştır. Bu dönemin önemli gelişmelerinden biri ise yabancı yatırımlar artmış ve dış ticaret hacmi genişlemeye başlamıştır.⁵

Tüm dünyada geçerli olan tüm fiyatlar piyasa ekonomisine göre belirlenmeye başlamıştır. Bu gelişmelerin yanı sıra, kamu kökenli kurumları finanse etmek, gerekse piyasa ekonomisinin doğurduğu artı değerleri vergilendirmek amacı ile bir bankacılık sisteminin kurulması arayışı başlamıştır. 1995 yılına gelindiğinde Çin'in dünya üretimindeki payı ikiye katlanmış ve %10,9'a yükselmişti. Güçlü ve sağlam temeller üzerine kurulmuş bu devlet üzerindeki ölü toprağını atmış ve dünya ekonomisinde söz sahibi olmaya başlamıştır.⁶

Soğuk savaş sonrasında Çin dış politikasının temel amacı; barışçıl yükseliş, ekonomik modernleşme ve gelişme olmuştur. Çin “Tek bir süper güç ve yanında büyük güçler” politikasına sıcak baksada, Abd'nin küresel hegemonyasını onaylamamakta ve bu çabanın tehlikeli durumlara neden olacağını düşünmektedir. 1996'dan itibaren global çapta stratejisi “ gelişmek için işbirliği” olarak deklare edilmiştir. Çok yönlü-Çok kutuplu dünya düzenini kabul edip, faal bir dış politika Çin'in hareket tarzını anlatmaktadır.⁷

1997 yılında küresel krizin etkilerinden sıyrılmak ve daha verimli bir kamu yaratmak için “büyük olanı tut, küçüğü bırak” politikası ortaya kondu. Bu politika ile beraber verimsiz olan küçük kamu işletmeleri özelleştirildi, büyük olanlarda ekonomiye olan etkilerine bağlı olarak devletin himayesinde kalmaya devam etti. Yapılan bu uygulama ile Çin eski SSCB devletlerinin uyguladığı özelleştirme deneyimlerinden kesin biçimde ayrılır ve bu da Çin'in bir başarısı olarak gösterilebilir.⁸

Yıl 2003'ü gösterdiğinde Çin ekonomisinde talep fazlası olduğu ve bu talebin enflasyonist baskı yarattığı görülmüştür. Yaşanılan bu duruma “Ekonomide aşırı ısınma” denir. Çine arz ve talep eş zamanlı artış gösterdiği için sorun fiyatlardaki artış olmaktan çok, yatırımlardaki aşırı artış sorun teşkil etmeye

³ Ermağan, Üstüenal, “Çin'in Orta Doğu Politikaları”, s.22

⁴ SARAY, GÖKDEMİR, Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları (1978-2005), Journal of Yasar University, S.2, s.664

⁵ Özekicioğlu, Kılınç, Kılıç, Çin'de Yapısal Değişim..”, s.65

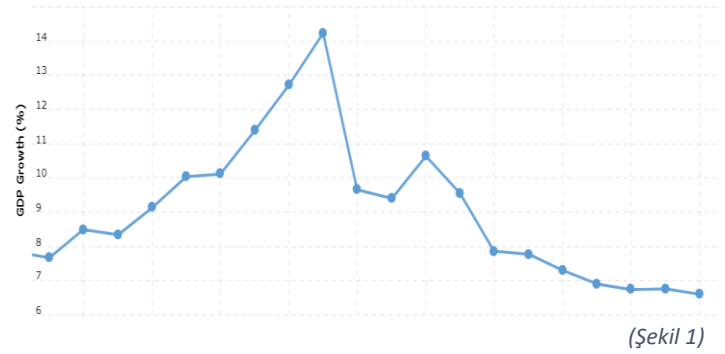
⁶ Sandıklı, Atilla, Geleceğin Süper Gücü ÇİN, Bilge Strateji, Cilt:1 Sayı:1 Güz-2009 S.42-43

⁷ Ermağan, Üstüenal, “Çin'in Orta Doğu Politikaları”, s.25,26

⁸ Saray, Gökdemir, Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları..”, S.2, s.666

başlamıştı. Yatırımların artmasının altındaki neden ise bankaların yeterince verimli çalışmamlarıydı. Çin'e bankaların tamamı devlete aittir ve bu bankaların kaynakları vatandaşların tasarrufları ile elde edilir ve kredilerin tamamı kamu kurumlarına verilir. Bu tür bir ortamda şirketler kar edemedikleri bir ortamda bile büyümeye ve icraatlarını ucuz krediler yolu ile finanse etmeye devam ettiler.⁹

Çin ekonomisinin bu dönemine egemen olan “ekonomiyi soğutma” çabası, sözü edilen bu kredileri ve oluşan rantı önlemek için gündeme getirildi. 2004 yılında bu politikayı takiben şirketlerin yatırımlarına denetim geldi ve daha az borç daha çok öz sermaye kullanılma prensibi uygulanmaya başlandı. Yaşanılan tüm bu sancılı süreçlerin sonunda Çin ekonomisi aşırı ısınma eğiliminden çıkmayı başardı ve izleyen yıllarda ekonomisi ortalama olarak yıllık %9 büyüme oranına ulaştı. (Şekil 1)

Bu dönemde dünya ortalaması %5 büyürken, Çin ekonomisinin %9'luk büyüme göstermesi bir başarıydı. GSYH'si satın alma gücü oranına göre 12 trilyon doları geçti ve ortaya konan bu eğer ile dünya sıralamasında ikinci sıraya yerleşti. Reel kurlara göre ise Çin 2018 verilerine göre 14,092 Trilyon \$ ile ABD'nin ardından ikinci sıradadır.¹⁰ (Tablo 1)

Rank	Name	GDP (IMF '19)	GDP (UN '16)	GDP Per Capita	2019 Population
1	United States	21.41 trillion	18.62 trillion	\$65,064	329,064,917
2	China	15.54 trillion	11.22 trillion	\$10,841	1,433,783,686
3	Japan	5.36 trillion	4.94 trillion	\$42,269	126,860,301
4	Germany	4.42 trillion	3.48 trillion	\$52,885	83,517,045
5	India	3.16 trillion	2.26 trillion	\$2,309	1,366,417,754
6	France	3.06 trillion	2.47 trillion	\$46,984	65,129,728
7	United Kingdom	3.02 trillion	2.65 trillion	\$44,759	67,530,172
8	Italy	2.26 trillion	1.86 trillion	\$37,349	60,550,075

(Tablo 1)

Çin ithalat-ihracat oranısında dışa bağımlı bir ülke olmasına karşın her yıl ihracat fazlası vermekte ve her yıl milyarlarca dolar kar etmektedir. 2016 verilerine göre Çin dünyanın en büyük tüccar ülkesi

Rank	Exporters	Value	Share	Annual % change	Rank	Importers	Value	Share	Annual % change
1	China	2487	12.8	10	1	United States of America	2614	13.2	9
2	United States of America	1664	8.5	8	2	China	2136	10.8	16
3	Germany	1561	8.0	8	3	Germany	1286	6.5	11
4	Japan	738	3.8	6	4	Japan	749	3.8	11
5	Netherlands	723	3.7	11	5	United Kingdom	674	3.4	5
6	Korea, Republic of	605	3.1	5	6	France	673	3.4	9
7	France	582	3.0	9	7	Netherlands	646	3.3	12
8	Hong Kong, China	569	2.9	3	8	Hong Kong, China	628	3.2	6
	Domestic exports	13	0.1	30		Retained imports ¹	155	0.8	12
	Re-exports	556	2.9	5					
9	Italy	547	2.8	8	9	Korea, Republic of	535	2.7	12
10	United Kingdom	486	2.5	10	10	India	511	2.6	

(Tablo 2)

⁹ Özekcioğlu, Kılınç, Kılıç, Çin'de Yapısal Değişim., s.63

¹⁰ Gündal B., Çin Ekonomisinin Yapısal Dönüşümü, MAÜ Sosyal Bilimler Dergisi, C-3, S.2 Aralık 2015 s.61

konumundadır. 1970 'lerin sonunda 20 milyar dolar iken 2000'de 475 milyar dolar, 2007'de 2 trilyon dolar iken 2016 yılı verilerine göre Çin'in dış ticaret hacmi 4 trilyon doları aşmış bulunmaktadır.¹¹(Tablo 2) Goldman Sachs'ın bir çalışmasında, “Çin'in çok ciddi bir ekonomik-siyasi bunalım, ya da doğal felaket çıkmaması ve büyümesinin sürdürülebilir kılınması durumunda 2040 yılında 48 trilyon dolarlık GSMH büyüklüğüne ulaşacağını ve ABD'yi geride bırakacağını öngörmektedir”.¹²

Son 50 yılın en uzun süreli ve en hızlı büyümelerinden birisini gerçekleştiren Çin'in bu başarısından belki de en önemlisi ülkeye doğrudan gelen yabancı yatırımlardır. Çin'de birçok endüstriyel alanın kurulmasını yanı sıra tüketicilerin çeşitli mal ve hizmetler ile yeni tanışmasını sağlamak ile kalmadı, yavaş ve pek gelişmemiş durumda olan Çin teknolojisinin de gelişmesine yardımcı oldu ve birden çok alanda yeni teknolojiler de getirdi. 1984 yılında ülkeye gelen yabancı yatırım 1,3 Milyar \$ iken 2015 yılında bu yatırım 200 Milyar \$'ı bulmaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren gelişmekte olan ülkelere giren dış kaynaklı yabancı sermayenin % 40'ının adresi Çin olmaktadır.¹³

Çin'e yapılan bu yatırımlar ekonomisinin büyümesine çok büyük katkılar sağlamıştır 21.yy başlarında yalnızca yabancı sermayedarların ürünlerini üreten veya taklit eden Çin'li şirketler daha sonrasında devlet desteğini de alarak artık kendi teknolojilerini yaratmaya ve yeni icatlar ve yenilikler ortaya koymaya başlamıştır. Çin'in bu hamlesi artık sadece bir ürün üretim merkezi olmak dışında, fikir ve teknoloji üretimine de geçtiğinin bir göstergesi durumundadır. Çin artık yabancı ülkelerin ürünlerini üretmenin kendisine yeteri kadar fayda sağlamadığını gördüğü için teknolojisini küresel düzeye çıkartıp kendi pazarında ve dünya pazarında daha etkin bir konumda olmayı amaçlamaktadır.¹⁴

Enerji ve Pazar İhtiyacı; Alternatif Bölgeler

1980'lerden sonra Çin ekonomisinin büyük bir büyüme göstermesi ile Çin yönetimi farklı arayışlar içerisine girmek zorunda kalmıştır, büyümenin getirdiği artan enerji ve Pazar ihtiyacı Çin'in yeni kaynaklar aramasına neden olmuştur. Büyüme hızının artması ile ortaya çıkan enerji ve pazar ihtiyacını karşılamak isteyen yönetim; bu açığı en kazançlı ve hedeflerine yönelik bir şekilde kapatmak istemiştir. Çin Halk Cumhuriyeti'nin enerji ve pazara bu denli önem göstermesinin nedeni 21.yy'da “Başat Güç” olmak istemesinin göstergesidir. Bu amacın ortaya çıkmasında ki temel neden, dünyanın artık tek kutuplu olmadığı ve ortaya çıkan “Başat Güç” boşluğunu Çin'in hızlı gelişimi ve nüfuzu ile doldurabileceği düşüncesidir. Bu doğrultuda Orta Asya, Orta Doğu ve Afrika gibi hem hammadde kaynağı hem de pazar genişliği hem de siyasi istikrarsızlıkların fazla olduğu bu bölgelere yönelmiştir.

Orta Asya

SSCB'nin uzun süre hüküm sürdüğü bu topraklarda gelişmeyen sanayi sebebiyle çoğu üründe dışa bağımlılık mevcut durumdadır. Ancak Rusya güdümünden dolayı kendi başlarına hareket etmekte zorlanmaktadırlar. 1996 yılında kurulan Şangay İş Birliği Örgütü ile birlikte Çin ekonomisi bu bölgede etkin olamaya başlamıştır. Çin 11 eylül olaylarından önce Rusya ile ilişkilerini geliştirme çabasında, bu tarihten sonra meydana gelen gelişmeler sonucu ilgisini Transkafkasya ve Orta Asya'ya çevirmiştir. Transkafkasya ve Orta Asya'ya olan ilgisinin artmasının nedeni SSCB'nin yıkılması ile birlikte bölgelerin üzerinden kalkan hakimiyet kurmak ve burada batılı güçlerin hakimiyetini engellemek temel amaçtır. 1997 yılında Çin, Kazakistan ile petrol çıkarma ve nakil işlemlerini içeren bir antlaşma imzalamış ve Orta Asya'ya giriş yapmıştır. Çin'in gerçekleştirdiği bu siyasi ve ekonomik hamle bölge üzerinde çıkarları olan batılı güçleri tedirgin etmeye başlamıştır. Çin'in bölgeye yönelik politikalarının temel iki nedeni

¹¹ <http://turkish.cri.cn/757/2014/02/15/1s155978.htm> Erişim Tarihi: 26.04.2018

¹² Sandıklı Atilla, Geleceğin Süper Gücü ÇİN, s.46

¹³ Saray, Gökdemir, Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları..”, S.2, s.665

¹⁴ Özekicioğlu, Kılınc, Kılıç, Çin'de Yapısal Değişim.., s.61

bulunmaktadır; bölgedeki milliyetçi akımların hareketlenmemesi ve bölge üzerinde çıkarları olan Abd'nin bölgeden uzak tutma çabasıdır.¹⁵

Ancak bu politikaları gerçekleştirirken Rusya'yı takip etmektedir ve Rusya'yı rahatsız edecek bir adımdan çekinmektedir. Mantıklı politikaları ile Çin Transkafkasya ve Orta Asya ülkeleri ile iyi ikili ilişkiler kurmuştur. Bu sayede Çin ürettiği mal ve hizmetleri bu bölgeye aktarmaya başlamış ve karşılığında Kazakistan, Azerbaycan, Türkmenistan gibi ülkelere petrol ve doğalgaz ithali gerçekleştirmiş, Kırgızistan, Özbekistan gibi ülkelere de mal ve hizmet ihracı gerçekleştirerek pazarının bu sorununa yalnızca geçici bir çözüm sunabilmiştir.¹⁶

Orta Doğu

Dünya'nın en büyük petrol rezervine sahip olan bölgesi Orta Doğu tüm büyük güçlerinin dikkatini çektiği gibi Çin'in de dikkatini çekmiş ve bu bölgeye yönelmesine sebebiyet vermiştir. Orta Doğu'nun gelişmemiş sanayisi ve yavaş ilerleyen teknolojisini kullanmak isteyen Çin buradaki büyük pazarı görmüş ve değerlendirmek istemiştir. Çin'in Orta Doğu'da ki kaosun içerisine girmek istemediği ve bu nedenle daha az riskli politikalar uygulamak istediği gözlemlenmektedir. Çin, BM ve uluslar arası örgütlerin bölge ülkelerinin rejim değişikliğine karışmasına karşı gelmekte ancak aynı zamanda yeni kurulacak rejimler ile iyi ilişkiler geliştirmek için açık bir kapı bırakmaktadır. Çin'in Orta Doğu'da ki en büyük endişesi enerji güvenliğinin ve kendi enerji yatırımlarının riske girmesi veyahut zarar görmesidir. Çin, Orta Doğu'da petrol çıkardığı ve kullandığı tek ülke Irak'tır, burada da yaptığı yatırımlar Abd menşeli şirketleri satın alarak gerçekleştirmiştir. Çin petrol arzının büyük bir kısmını ithal etmektedir ve bu ithalatta Suudi Arabistan büyük bir pay sahibidir. Enerji ihtiyacının büyük bir bölümünü karşılayacak bu bölgeye egemen olma çabası içerisine girilen Çin bölgenin hakimi olan İngiltere ve ABD ile karşı karşıya gelmiş ve geri adım atmak zorunda kalmıştır. Çin bu bölgeden yalnızca petrol ithalatı yapmaya başlamış ve bu pazara ürünlerini ihraç etme yolunu tercih etmiştir.¹⁷

Afrika

Yüzyıllar boyunca batılı devletlerin boyunduruğu altında yaşamış bu kıtadaki topluluklar bağımsızlıklarını kazandıktan sonra bile bu ülkelerin etkisinden kurtulamamış ve çoğu hammadde ve endüstriyel alanlarını bu ülkelere kaptırmıştır. Büyük bir coğrafyaya sahip olan kıtada doğal zenginliklerden, enerji kaynaklarına 1.5 milyara ulaşan nüfusu ve geniş iç pazarı ile Çin için en iyi alternatif konumundadır. Çin için iyi bir alternatif sebebi olmasının bir diğer sebebi de istikrarsız yönetimler, iç karışıklıklar ve yetersiz alt yapı nedeniyle Avrupalı devletlerin artık buradan yeteri kadar fayda sağlayamadığı ve buradaki maliyetlerinin kendi ekonomilerine zarar vermesi ile bu bölgeden yavaş yavaş çekilmesine sebebiyet vermiştir. Avrupa ülkelerinin bu geri çekilmelerini fırsat bilen Çin hem buradaki yeraltı kaynaklarından yararlanmak hem de büyüyen ekonomisinin ve üretiminin yeni bir pazar ihtiyacını yeteri kadar karşılayacak olan bu bölgeye aktarmak için bir fırsat olduğunun farkındadır. Buraya yapılan altyapı yatırımları, sosyal ve kültürel projeler, ticari işbirlikleri ve ortak kalkınma projeleri ile hem Afrikalı gelişmemiş ülkelerin büyümesine yardımcı olmak hem de kendi problemlerini çözüme kavuşturmak için buraya yönelmesine etkili olmuştur.¹⁸

¹⁵ Karaca, R. Kutay, "Çin'in Değişen Enerji Stratejisinin Dış Politikasına Etkileri (1990-2010)", Uluslararası İlişkiler, Cilt 9, Sayı 33 (Bahar 2012), s.105

¹⁶ Duran, Purevsuren, "Güvenlik, Enerji ve Pazar Ekseninde Çin'in Orta Doğu Politikası", Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık-2016, s.286-287-290-291.

¹⁷ Ermağan, Üstünel, "Çin'in Orta Doğu Politikaları", Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:37 Yıl: 2014/2 S.23

¹⁸ Ertekin, "Çin'in Büyüyen Enerji Talebinin Karşılanmasında Afrika'nın Önemi, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:12 Temmuz-2017

Çin ve Afrika İlişkisi

Çin'in 2000 yılından itibaren gösterdiği ekonomik gelişimi Afrika ile olan ilişkilerinden ayrı tutmak büyük bir yanıltır. 2000 yılının başlarında Çin ile Afrika'nın toplam ticaret hacmi 10 milyar doları geçmezken 2010 yılında bu rakam 120 milyar dolar seviyelerine ulaşmıştır. 2009 yılına gelindiğinde Çin Afrika'nın en büyük ticaret ortağı haline gelmiştir. Çin'in Afrika'ya olan doğrudan yatırımları 2000'li yılların başında 50 milyon dolarken 2010 yılına gelindiğinde doğrudan yatırımın 2 milyar dolar seviyesine ulaştığı görülür. Yapılan alan araştırmalarına göre yakın gelecekte Afrika kıtasının nüfusu 4.2 milyara ulaşacağı tahmin edilmekte ve bu rakamla Asya'dan sonra en kalabalık bölge olmaya adaydır.¹⁹

Diğer bir yandan bakacak olursak, küresel düzenin sağlanmasındaki en önemli örgüt olan BM'nin üye sayısının %28'ini 55 ülke bulundurarak Afrika oluşturmaktadır. Bu yönden bakıldığında küresel rekabet de söz sahibi olmak için Afrika'nın desteğini almak önemli bir başarıdır. Çin, Afrika'nın önemini fark etmiş ve bu yönde stratejiler ve politikalar izlemeye başlamıştır. 1949 sonrası Çin dış politikasında ideolojik sebepler ön plana çıkmış olsa da, Afrika'ya karşı özel bir ilginin bulunduğu görülebilir. Çin, Afrika'nın yüzyıllar boyunca sömürü altında kaldı, yağmalandığı ve kasti olarak geri bırakıldığı tezini savunmakta; günümüzde ise Afrika ile "Güney-Güney İşbirliği" adı altında karşılıklı kazanca ve saygıya dayalı ilişkiler kurmaya çalıştığını öne sürmektedir.

Reel rakamlara bakılacak olursa, Çin'in tüm bu söylediklerini kanıtlar nitelikte istatistikler ortaya çıkacaktır. Dünyanın en az gelişmiş 50 ekonomisinin 27'si Afrika kıtasındaki ülkelere olmaktadır. Eğer yeterli eğitim, sağlık ve endüstriyel alanlarda yatırım ve alaka görmez ise bölgede istikrarsızlık ve savaşların baş göstereceği acı bir gerçektir. Çin bu gerekçeyi öne sürerek Afrika ile olan münasebetinin küresel barış ve istikrarın sağlanmasında önemli bir olgu olduğunu ileri sürmektedir. Çin ile Afrika arasında uzun yıllardır süren ilişkilerde hiçbir zaman sömürgeci bir yaklaşım göstermediğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Tarihsel olarak Afrika'da sömürgeci politika izlememiş olmasını Çin, Afrika strateji elve politikasının önemli bir unsuru olarak görmektedir.

Çin'in Afrika Politikası

Soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte Çin için Afrika son derece önem arz eden bir bölge haline gelmiştir. Bundan sonraki dönemde Çin'in Afrika politikası oluşan yeni şartlara uyum sağlamak ve Batı'nın bölge üzerindeki egemenliğini kırmak üzerine kurulmuştur. Afrika'daki henüz gelişmekte olan ülkeler ile ortak kazançlar üzerinden yakın ilişkiler kurmak, Çin dış politikası adına önemli bir adım olarak atılmıştır. Çin'in Afrika ile kurduğu bu stratejik ortaklığın içerisinde; ortak kader ve duygudaşlık önemli bir olgudur. Bu iki devlette birbirine benzer süreçlerden geçmiş bağımsızlık mücadelesi ve sömürgeciliğe karşı mücadele vermişlerdir. Bu benzer süreçler karşılıklı desteği artırmış ve duygudaşlık gelişmiştir. Diğer taraftan Çin'in Afrika ile gelişen ilişkileri; Batı'nın Afrika'ya bakışını da değiştirmeye başlamış, gerek Batı gerekse diğer yükselen aktörlerin Afrika'da rekabet etmeleri kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu gelişme Afrika'nın önemini artıran ve yararına olan bir gelişmedir. Çin, Afrika ile stratejik ortaklığının devamlılığını sağlarken bir yandan da Afrika'ya yönelik yardım ve hibelerini de gün geçtikçe artırmaktadır. Afrika'nın birçok yerinde Çin'in devam etmekte olan altyapı yatırımları bölgenin ekonomisinin canlanmasını sağlamaktadır. Gerçekleştirilen bu strateji ile Afrika gelişecek büyüyecek ve bu gelişmeler Çin'in Afrika'daki çıkarlarının büyümesine de olanak sağlayacaktır.²⁰

Çin'in Afrika'ya yönelik bu stratejik söylemlerini istikrarlı bir şekilde sürdürmesi de önemli bir olgudur. Bu politikalar zaman içerisinde değişikliklere uğrasada temel unsurları hiçbir zaman

¹⁹ Tamçelik, Akkaya, "Küresel Bir Güç Olan Çin'in Afrika Kıtasına Yönelik Stratejik Algısı ve Angola Örneğindeki Uygulaması", s.7

²⁰ Vural A., "Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Çin'in Afrika Politikası", Avrasya Etüdüleri, 51/2017, s.129

değişmemiştir. Bu söylemler şu şekildedir:

- Çin bugüne dek hiçbir zaman sömürgeci bir güç olmamıştır.
- Bu iki unsurun birbirleri ile köklü bir geçmişe sahip olmaları, zengin kültürel miraslarının bulunması, sömürgecilik faaliyetleri karşısında mücadele etmiş olmaları ve ekonomik az gelişmişlik, geri kalmışlık sorunları ile karşılaşmalarıdır.
- Çin'in kıtaya yönelik önemli yardımları bulunmakta ve Çin kendi kazandığı kalkınma tecrübelerini kıta devletlerinin bağımsız ekonomik yapılar kurmaları için onlar ile paylaşmasıdır.
- Çin, Afrika ülkeleri ile ilişkilerinde muhatabının içişlerine karışmamakta, egemenliğine saygı göstermektedir.

Çin hem yumuşak güç kullanması hem de siyasi ve ekonomik ilişkileri ile Afrika'nın hiç alışık olmadığı bir yöntem izlemektedir. Bu Batı'nın yıllarca kıtada izlemiş olduğu politiklardan çok farklı görünmektedir. Batı'da bunun farkında olup Çin'in bu hamlesine karşı yeni stratejiler ve politikalar geliştirdiği söylenebilir. İki büyük gücün Afrika'nın yararına çalışmalar yürütmesi yaşanacak kaos ve çatıma yerine ekonomik ve stratejik rekabetin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.²¹

Batı akademisyenleri, siyasetçileri ve basınının önemli bir kısmı Afrika'da olan Çin nüfuzunun kendileri için önemli bir rekabet unsuru olarak görmektedirler. Çin'in Afrika'ya olan ilgisini ve varlığını "Yeni Nesil Sömürgecilik" olarak adlandırıp, Çin'in Afrika da ki varlığının kıtanın demokratikleştirilmesini daha da karmaşıklaştırdığını öne sürmektedirler. 2009 yılında Çin'in ABD'yi geride bırakarak Afrika'nın en büyük ticaret partneri haline gelmesi rekabetin daha da artacağını ortaya koyan önemli bir göstergedir. Kıtada ki Çin'li nüfusunun 1 milyonu aştığı düşünülmekte, bunların içinde ortalama 18.000 sağlıkçı, 10,000'in üzerinde tarım uzmanı ve çok fazla eğitimci, işçi ve yatırımcı olduğu bilinmektedir.

Afrikalıların Çin'e yönelik düşüncelerini en iyi özetleyenlerden birinin Sierra Leone'nin Çin Büyükelçisi olduğu düşünülebilir. Çin'in hızlı ve etkili iş yapma yöntemlerini "*Çinliler fakirliğin tarih olması için G-8'den daha fazla iş yapmaktalar. Eğer bir G-8 ülkesi burada bir stadyum yapmak isteseydi, burada hala bununla ilgili toplantı yapıyor olurduk. Çinliler ise gelirler ve yaparlar.*" şeklinde özetlemiştir. Bu görüş kıtanın genelinde hızlı ve verimli çalışmalar gerçekleştirdiğinin, Çin'in çalışma yöntemlerinin toplum tarafından olumlu algılandığının ve güçlü olduğunun bir göstergesidir. Kıtanın genelinde olumlu karşılanan Çin yine de bir kısım halkın rahatsız olmasına neden olmuştur.²²

Afrika halkının Çin'e karşı olumlu görüşler bildirdiği bilinmektedir. Çin'in Afrika'da devam etmekte olan altyapı yatırımları kıtada Çin'in imajını olumlu yönde etkilemektedir. Ucuz Çin ürünlerine düşünüldüğünün aksine dar gelirli nüfus kolaylıkla erişmekte ve yaşam standartlarının yükselmesi sağlanmaktadır. Özellikle Çin'in sunduğu krediler ve hibeler Batı'nın öne koyduğu kriterlerdeki politik şartlara bakıldığında Afrikalılar tarafından son derece olumlu karşılanmaktadır. Çin'in Afrika'da her alanda gelişen etkisi Afrikalıların önemli bölümü tarafından olumlu algılanmaktadır.²³

Soğuk Savaş sonrası dönemde Çin'in Afrika ile resmi ve aynı zamanda üst düzey görüşmelerinin gerçekleştirildiği ilk siyasi işbirliği faaliyeti Ekim 2000 yılında oluşturulan Çin- Afrika İşbirliği Forumu'dur (FOCAC). Bu forumu ilişkilere yön veren başlıca platform şeklinde tanımlamak mümkündür. İlk zirvenin ardından her 3 yılda bir toplanan bu birlik stratejik işbirliğinin devamını sağlamaktadır.

2015 yılına kadar 6 kez gerçekleştirilen FOCAC zirvelerinde karşılıklı kazanç ve siyasi nitelikte eşitlik prensibinin vurgulanması, uzun bir süre sömürü ve manda altında kalmış Afrika toplulukları için

²¹ Vural A., "Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Çin'in Afrika Politikası", Avrasya Etüdüleri, 51/2017, s.137

²² Vural A., "Yumuşak Güç Stratejisi Çerçevesinde Çin'in Afrika Politikası", Avrasya Etüdüleri, 51/2017, s.132

²³ Ermanğan, Fidan, Çin Afrika Politikası, s.15

motivasyon kaynağı niteliği taşımaktadır. 2006 yılında Pekin’de gerçekleştirilen ve 48 Afrika ülkesinin katılım sağladığı en kapsamlı zirvede önemli kararlara imza atılmıştır. Bu zirvede eğitim, sağlık, altyapı sistemleri ve tarım alanlarında yapılacak yardımlar ile alakalı somut adımlar atılmıştır. Bununla birlikte hammadde, enerji ve pazara duyulan ihtiyacın da Çin açısından öneminden bahsetmek gereklidir.²⁴

Söz konusu platform sayesinde, 15 yıllık süre zarfında taraflar arasındaki ticaret hacmi 10,5 Milyar \$’dan 220 Milyar \$ seviyelerine ulaşmıştır. FOCAC yatırımlar üzerinde de büyük etkiler yaratmış ve Çin’in 500 Milyon \$ seviyesindeki yatırımını zamanla 30 milyar \$ seviyelerine çıkartmıştır. Afrika’da şu anda 3000’in üzerinde Çin’li şirket faaliyet göstermektedir. Söz konusu ortaklık Çin’in ekonomik büyümesine ivme kazandırırken, Afrika’nın da büyümesine ve gelişmesine katkı sağlamaktadır.²⁵

Birleşmiş Milletler’de 55 ülke ile temsil edilen Afrika kıtası uluslararası siyasi kararların alınmasında önem arz eden bir güçtür ve bunun yanısıra ucuz üretim sahası bulduran bir enerji ve maden sahasıdır. Bu bağlamda Afrika Çin açısından hem siyasi manevra ve güç anlamında hem de ekonomik ve geniş enerji kaynaklarının bulunmasından dolayı Çin için önemli bir coğrafya haline gelmektedir. Bu sebeple Çin Afrika kıtasına önemli yatırımlar ve yardımlar gerçekleştirmektedir. Çin’in Afrika’ya ilgisinin nedenleri şu şekilde sıralanabilir;

- Çin son 10 yılda gerçekleştirdiği ortalama % 9’luk büyümeden kaynaklanan enerji ihtiyacını temin edebilmek.
- Bu kıtadaki geniş pazarda kendi ürettiği malları ve hizmetleri satabilmek.
- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ayrıcalığı ile birlikte kıtadaki 55 ülkenin de desteğini alarak siyasi bağlamda elini güçlendirmek.

Çin’in ihtiyacından fazla döviz sahibi olduğu bilinmektedir. Bu durum Çin ekonomisini zor durumda bırakabilecek sorunlara yol açmaktadır. Çin elindeki bu döviz iş miktarını eritemezse aşırı döviz bolluğu nedeniyle kendi iç piyasasındaki işçi ücretleri ve fiyatlarda artışın gerçekleşmesi kaçınılmaz olacaktır. Bu durum piyasaya enflasyon olarak yansiyacak ve Çin’in elinde bulundurduğu en önemli koz olan ucuz iş gücüne de sekte vuracaktır. Bu yüzden Çin elinde bulundurduğu döviz fazlalığını zaman kaybetmeden kendi iç piyasasından yurtdışına aktarmak zorundadır. Bunun en ideal yolu ise, Çin’in siyasi olarak egemenlik kurabileceği ve halihazırda keşfedilmemiş enerji kaynaklarının aranmasında ve çıkarılmasına yönelik yatırımlar gerçekleştirmesidir.

Kısaca, Çin’in ekonomik ve siyasi göstergeleri Çin’in küresel yatırımlar gerçekleştirmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu yönden ele alındığında en iyi alternatif Afrika’dır. Son yıllarda Afrika ülkelerinde gerçekleştirilen ihalelerin yarısından fazlasını Çin’in veya Çin’li şirketlerin alması bunun bir göstergesidir. Çin’in Afrika’da yürüttüğü yatırımlar ve yardımlar hızla artmakta ve boyutu genişlemektedir.²⁶

Çin Afrika’ya askeri bir güç olarak değil, ekonomik bir partner olarak girme yolunu seçmiştir. Bu sebeple Afrika ülkeleri ile geliştirdiği ilişkiler sadece enerji ihracatı ya da kıtanın barındırdığı devasa pazar değil, kıtanın çok fazla ihtiyaç duyduğu altyapı sistemleri ve baraj inşaatlarında gerçekleştirerek bu ülkeler ile arasındaki bağı giderek güçlendirmektedir. Çin aynı zamanda eğitim, sağlık ve borç silme gibi yaptığı yardımlarda Çin’in kıtadaki saygınlığını artırmakta ve kıta halkının minnetini kazanmasını sağlamaktadır. Yaptığı yardımları diğer batılı kuruluşlar gibi bir şarta bağlamadan gerçekleştirmesi de Afrika ülkeleri tarafından hoşnut olarak karşılanmakta ve takdir edilmektedir.

²⁴ Akzeybek, Enerji Güvenliği Bağlamında Çin’in Afrika Politikası, Turkish Studies, Sayı:11/8, 2016- Ankara s.36

²⁵ Tepebaş, Johannesburg Zirvesi ve 6. Çin- Afrika İşbirliği Forumu, Basel Üniversitesi Afrika Çalışmaları Merkezi

²⁶ Deniz Taşkın, Yükselen Güç Çin Halk Cumhuriyeti’nin Stratejik hamleleri, Esosder, Yaz-2014 Cilt:13 Sayı:50 s.207

Afrika kıtasında üretilen malların gümrüksüz olarak kendi iç pazarına izin veren Çin bu sayede ilişkilerin daha çok gelişmesini sağlamaktadır. Çin Afrika kıtasına jeoekonomik bir bakış açısı ile yaklaşmaktadır.

90'lı yıllarla birlikte petrol ithal eden bir ülke konumuna gelen Çin, enerji ihtiyacını bu dönemde Ortadoğu, Orta Asya ve Latin Amerika'dan karşılıyordu. Ancak 11 Eylül olaylarının yaşanması ile birlikte ABD'nin Irak ve Afganistan operasyonları Çin'in enerji güvenliğini tehdit ediyor ve Çin'i farklı alternatifler bulmaya zorluyordu. Gerek kaynak çeşitliliği, gerekse ilişkilerin geliştirilmesinin kolaylığı sebebi ile en iyi alternatif olan Afrika ülkelerinden petrol ithal etmeye yöneldi. Bu yıllardan itibaren yıllık ortalama % 9,5 büyüme sağlayan Çin, 2010 yılına gelindiğinde dünyanın en büyük ikinci petrol ithalatçısı iken 2014 yılında ABD'yi de geride bırakarak dünyanın en büyük petrol ithalatçısı konumuna gelmiştir.²⁷ (Tablo 3)

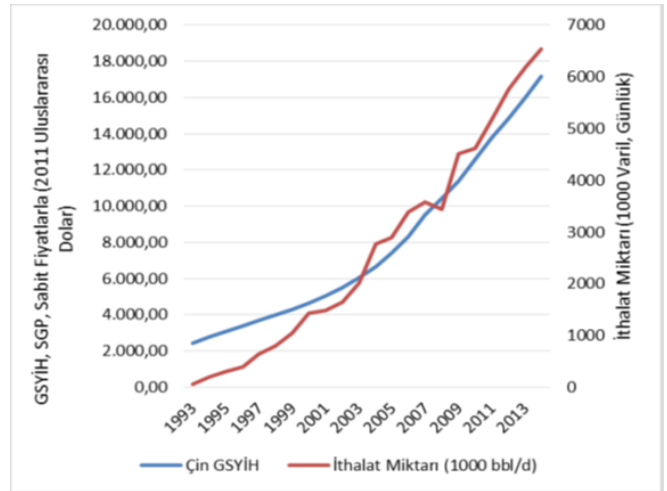
RANK	IMPORTER	CRUDE OIL IMPORTS (US\$)	%WORLD TOTAL
1.	China	\$239.2 billion	20.2%
2.	United States	\$163.1 billion	13.8%
3.	India	\$114.5 billion	9.7%
4.	Japan	\$80.6 billion	6.8%
5.	South Korea	\$80.4 billion	6.8%
6.	Netherlands	\$48.8 billion	4.1%
7.	Germany	\$45.1 billion	3.8%
8.	Spain	\$34.2 billion	2.9%
9.	Italy	\$32.6 billion	2.8%
10.	France	\$28.5 billion	2.4%

(Tablo 3)

Çin'in sanayi üretiminin bir kısmı iç piyasadaki tüketim için yapılırken aynı zamanda geliri artırmaktadır. Bu üretimin bir kısmı da ihracata yönelik yapılmakta ve bu talebin karşılanması için de yoğun bir enerji ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Gelirin ve sanayi üretiminin artması ile birlikte Çin'in enerji tüketimi 2005-2013 yılları arasında yaklaşık olarak iki katına yükselmiştir. Enerji ihtiyacının bir başka nedeni ise kentleşmenin artması ile şehirlerdeki ısınma modelinin değişmesi ve buna bağlı olarak da eski tip saman, odun veya kömür kullanmak yerine doğalgaz ve benzinli ısıtıcıların kullanımının artmasıdır. Tüm bunlar göz önüne alındığında Çin'in gelecekte enerji ve hammadde ihtiyacının artacağı söylenebilir.

Çin'de 1993-2014 yılları arasında artan GSYH ile ham petrol ihracatının da aynı paralellikte arttığı gözlemlenmektedir. 1993 yılından itibaren GSYH 7 kat artarken ham petrol ithalatı 117 kat artış göstermiştir.²⁸ (Şekil 2)

Petrol ithalatına bağımlı olan ve petrol ile büyüyen Çin'in Afrika'dan ithal ettiği petrolün paydası da gün geçtikçe artmaktadır. 1995 yılında Çin'in Afrika'dan ithal ettiği petrolün payı %9 seviyelerinde iken 2005 yılına gelindiğinde bu oran %28 seviyesine yükselmiştir. Bununla birlikte Çin Afrika'daki yer altı kaynaklarına ve hammadde ürünlerine yönelik 2004 yılında 900 Milyon \$'lık yatırım gerçekleştirmiştir.²⁹

(Şekil 2)

²⁷ Akzeybek, Enerji Güvenliği Bağlamında Çin'in Afrika Politikası, Turkish Studies, Sayı:11/8, 2016- Ankara S.37,38

²⁸Ertekin , Meriç Subaşı, Çin'in Büyüyen Enerji Talebi'nin Karşılanmasında Afrika'nın Önemi, İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 12, Temmuz 2017, s. 202,203

²⁹ Alpay Yalın, "Çin Afrika'da Ne Yapıyor", Stratejik Araştırmalar Dergisi, Sayı:14, 2009 s.13

Dünyada enerji ihtiyacında kullanılan ürünlerinin fiyatlarının hızla artış göstermesi; Çin'in bu enerji kaynaklarına sahip olmayı ve maliyeti daha aza indirme stratejileri ortaya koymasına neden olmuştur. Bu bağlamda Çin petrol ithalatı, yatırım, iç işlerine saygı ve üst düzey ziyaretleri sürdürerek Afrika ile sıkı bağlar kurmaya odaklanmıştır.³⁰

Çin, dünya rezervlerinin yaklaşık %62'sine sahip olan Ortadoğu bölgesindeki ham petrolün yarısını ithal etmektedir. Çin'in en büyük ithalat kalemi olan petrolün satıcısı olan Ortadoğu'dan enerji ihtiyacının %51'ini almaktadır, ikinci en büyük ithalatçısı ise Afrika ülkeleridir. Çin 2015 yılında ham petrol ihtiyacının %19'unu bu ülkelerden sağlamıştır.³¹ (Tablo 4)

China's Top Providers of Imported Crude Oil

Below are the top 15 countries that supplied 90.6% of the crude oil imported into China during 2018.

1. Russia: US\$37.9 billion (15.8% of China's total imported crude)
2. Saudi Arabia: \$29.7 billion (12.4%)
3. Angola: \$24.9 billion (10.4%)
4. Iraq: \$22.4 billion (9.4%)
5. Oman: \$17.3 billion (7.2%)
6. Brazil: \$16.2 billion (6.8%)
7. Iran: \$15 billion (6.3%)
8. Kuwait: \$11.9 billion (5%)
9. Venezuela: \$7 billion (2.9%)
10. United States: \$6.8 billion (2.8%)
11. United Arab Emirates: \$6.7 billion (2.8%)
12. Congo: \$6.4 billion (2.7%)
13. Colombia: \$5 billion (2.1%)
14. Malaysia: \$4.8 billion (2%)
15. Libya: \$4.7 billion (2%)

(Tablo 4)

Zayıflayan Süper Güç ABD

Soğuk savaşın sona ermesi ile birlikte iki kutuplu olan küresel denge çökmüş ve Abd başat güç olarak ortaya çıkmıştır. Bu dönemden itibaren geliştirdiği ekonomik ve askeri iş birlikleri sayesinde konumunu güçlendirmiş ve kendisinin artık bir rakibi olmadığını göstermeye başlamıştır. Ancak 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında uygulanan hatalı politik hamleler ve devamında gerçekleşen güç zehirlenmesinden dolayı küreselleşmeyi göz ardı edip yalnızca kendi çıkarlarına yönelik izlediği politikalar Abd'nin başat konumunu kaybetmesine neden olmaktadır. Askeri güce dayalı dış politikası nedeniyle hem uluslararası hukuku yok saymış hemde müttefikleri ile olan ilişkilerinde yalnızca kendi çıkarlarını düşünmüştür buda Abd'nin küresel çapta nüfuz kaybına neden olmuştur.

11 Eylül öncesinde yumuşak güç ve demokrasi yanlı görünümü sayesinde ilerlemekteyken, "uluslararası terörizmle mücadele" adı altında gerçekleştirdiği askeri müdahaleler bu imajın tersine dönmesine neden olmuştur. Uluslararası hukuka aykırı bir biçimde gerçekleştirilen Irak müdahalesi hem küresel çapta hemde arap bölgesinde büyük tepkilere yol açmış zaten siyasal istikrarsızlığın olduğu bu bölgenin daha da bölünmesine neden olmuştur.

Abd'nin bu denli askeri harcamalara kaynak ayırması ve dünyanın birçok bölgesinde kurduğu üslerin masrafları, Abd'nin en önemli kozu olan ekonomik gücüne zarar vermiş ve büyük cari açık oranlarına ulaşmasına sebep olmuştur. Ortaya çıkan ekonomik sorunlar zamanla büyüdüğü takdirde askeri

³⁰ Akzeybek R., "Enerji Güvenliği Bağlamında Çin'in Afrika Politikası", International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 11/8 Spring 2016, s.34

³¹ Meriç Subaşı Ertekin, Çin'in Büyüyen Enerji Talebi'nin Karşılmasında Afrika'nın Önemi, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 12, Temmuz 2017, s. 204,205

harcamaların azalmasına neden olacak ve bu bağlamda Abd hem ekonomik hemde askeri yönden zayıflamış olacaktır. 2009 küresel ekonomik kriz ile birlikte Abd ekonomisi ciddi bir kan kaybı yaşamış ve Abd'nin ekonomik modeli prestij kaybına uğramıştır.

Kapitalizmin ana göstergesi olan lüks yaşam ve gökdelenler dünyanın birçok yerine yayılmış ve artık yalnızca batıya özgün olan bu model sıradanlaşmıştır. Bu doğrultuda farklı coğrafyalarda gelişen ve büyüyen ekonomiler nedeniyle dünya tekrar çok kutuplu bir döneme girmekte ve Abd süper güç konumunu kaybetmektedir.

Küresel Rekabet Bağlamında ABD – ÇHC İlişkisi

Deng Xioaping'in iktidara gelmesi ile dünya'ya açılan Çin bu dönemde önemli bir güç olan Abd ile istikrarlı bir diplomatik ilişki kurmuştur. Deng'in barışçıl ve sorunsuz dış politika ile ekonomiye odaklanma stratejisinde Abd önemli bir yer kapsamaktadır. Karşılıklı çıkarlara dayanan bu ilişki ikili büyümeyi sağlamıştır. Günümüzde birbirine rakip olan iki ülke büyümelerini ve güçlenmelerini iş birlikleri ile sağlamıştır. Önemli ölçüde büyüme gösterip daha sonrasında Abd'nin süper güç olması ile artan ikili ilişkiler zamanla Çin'in de gerçekleştirdiği iktisadi büyüme çıkar çatışmasına dönmeye başlamıştır.

İki ülke arasındaki rekabet alanları Askeri, Siyasi, Ekonomik ve Teknolojik rekabet olarak incelenebilir.

Askeri rekabet Abd'nin 18 Aralık 2017 tarihinde yayımlanan savunma stratejisi ile Çin'e yönelik önemli adımlar atıldığı gözlemlenmektedir. Raporun incelediğimizde Abd'nin tehdit algısının Orta Doğudan, Asya Pasifik bölgesine çevrildiğini görülmektedir. Tehdit algısının Asya - Pasifik bölgesine yönelmesinin nedeni, yükselmekte olan güçlerin Abd'nin iktidarına yönelik önemli tehlikeler oluşturma ihtimalidir. Rapora göre Asya-Pasifik bölgesinde bulunan Rusya, Çin, İran ve Kuzey Kore hem nükleer silahlara sahip olmaları hemde bölge ülkelerini tehdit etmeleri nedeni ile sıkı önlemler alınması gerektiği belirtilmiştir. Çin'de bu dönemde önemli askeri gelişmeler gerçekleştirmiş hava ve deniz kuvvetlerini güçlendirip, Rusya'dan bir uçak gemisi satın almış bununla birlikte nükleer enerji sanayisine de önem vermeye başlamış ve uzay çalışmalarında hız vermiştir.

Ekonomik rekabete geldiğimizde, Çin'in büyümesinde ki Abd etkisi göz ardı edilemez. Deng döneminde gelişen ikili ilişkiler ve Abd'li yatırımcıların ucuz iş gücü nedeniyle bu coğrafyaya yönelmesi Çin ekonomisine çok önemli katkılar sağlamış, Çin'in iktisadi gelişiminin devamlılığı sayesinde önemli bir ihracat girdisi elde etmesini katkıda bulunmuştur. Çin yönetimi bu iktisadi gelişmeyi çok başarılı bir politika ile düzenli yatırımlar ve sanayi tesislerine aktarmıştır. Ülkesine gelen yatırımcıların ürettiği ürünleri ilk etapta taklit ederek tüm dünyaya yayılmış ve büyük bir gelir elde etmiş daha sonrasında artan iktisadi güç ile birlikte kendi ürünlerini dünya pazarına sunmuştur. Piyasa fiyatlarının altında olan bu ürünler başta Batı devletleri olmak üzere birçok Üçüncü dünya ülkesi tarafından talep görmüş ve Çin'in ticaret hacmi son yıllarının zirvesini görmüştür. Bunun yanı sıra Abd, Çin menşeli ürünlerin iç pazarındaki yoğunluğundan rahatsız olmaya başlamış ve birçok Çin menşeli ürüne ek gümrük vergisi getirmiştir.

Siyasi rekabette Çin'in barış içerisinde ekonomik gelişmeyi ele almasından yola çıkarak komşuları ve diğer ülkeler ile iyi ilişkiler kurmaya yönelmiş, siyasi arenada saygı görmüş ve birçok kıtada ekonomik müttefikler edinmiştir. Abd ise Irak işgali sonrası çoğu müttefikleri ile sorun yaşamaya başlamıştır, askeri güce yönelik diplomasisi ve Başkan Trump'ın içi dolu olmayan, tehdit içeren sosyal medya paylaşımları da Abd'nin küresel çapta güven kaybına uğramasına neden olmuştur.

Teknolojik rekabet son dönemde iki ülkenin en sıcak çatışma yaşadığı alanıdır. Abd'nin birçok büyük şirketinin üretim bölgesinin Çin'de bulunması, Çin'in bu fabrikalar sayesinde hem büyük bir kazanç sağlamış, aynı zamanda kendi teknolojisinde katkıları olmuştur. Teknolojinin her alanında kaliteli ve Abd ürünlerine nazaran daha uygun fiyatlı mamülleri, Abd dahil tüm kıtalarda talep görmeye başlamıştır.

Abd'nin son dönemlerde en önemli ekonomik gücü ve Amerikan rüyasını temsil eden başta telekomünikasyon ürünleri olmak üzere çoğu ürününün piyasada Çin ürünleri ile rekabet etmekte zorlandığı gözlemlenmektedir. Son olarak Abd'li arama motoru devi Google'ın Abd hükümetinin kararı ile hiçbir ürününün Çinli şirketlere kullanılmayacağını açıklamasıyla rekabetin ne kadar büyüdüğünün en önemli göstergesidir.

Sonuç

Devletler yüzyıllar boyunca mücadeleler verip üstünlük savaşına girmişlerdir. Her yüzyıl farklı bir devlet süper güç olmuş ve dünyaya hükmetmiştir. I. Dünya Savaşından sonra İngiltere'nin eski gücünü yitirdiği ve artık miladının dolduğu düşünülüyordu. Bu dönemde öne çıkan henüz daha yüzyıllık bir devlet olmayan ABD' idi. ABD büyüyen ekonomisi, gelişen teknolojisi, silah sanayisi sayesinde II. Dünya Savaşından itibaren SSCB ile birlikte süper güç olarak tanımlandı. Yaklaşık 40 yıl süren ve SSCB'nin dağılması ile sona eren soğuk savaştan sonra ABD artık bir başat güç konumuna geldi. Dünyada ABD ile herhangi bir kulvarda boy ölçüşecek devlet bulunmamaktaydı. Uzun yıllar başat güç olarak dünyanın her yerinde sözünü geçiren ve istediği her şeyi yapan bir devlet olmuştu. Ancak soğuk savaşın bitimi ile birlikte Çin komünist rejimi terk etmiş piyasa ekonomisine geçiş yapmış ve birçok alanda kendisini geliştirmeye başlamıştır. Soğuk savaştan sonra Çin'in ekonomik gelişmesi şaşırtıcı bir şekilde hızla büyümekte ve gelişmekteydi. Doğru stratejiler ve politikalar sonunda Çin ilerleyen yıllarda dünya ticaretinin en önemli isimlerinden oldu buna müteakip 2009 yılında dünyada ticaret hacmi en geniş ülke konumuna geldi. Bu büyümenin gerektirdiği enerji ve pazar ihtiyacını çeşitli bölgelerde denemesine karşın, ABD ve Rusya hegemonyası karşısında işlevsiz kaldı. Ancak 1990'ların sonunda Afrika'ya atılan adım ilerlemenin ilk ayağı oldu. Afrika ile olan münasebetler sonucuna birçok alanda destek ve yatırımlar sağladı. Çin'in bu yaklaşımı Batı'dan farklı olarak hiçbir ön koşula veya şarta bağlanmadı. Tarihsel yakınlıklar ve benzerliklerin olması nedeniyle Afrika ve Çin arasında olumlu bir ilişki kuruldu. Bu ilişkiden iki tarafında kazançlı çıkacağı ve hem Çin'in ihtiyacı olan hammadde ve pazar bulundu hem de Afrika kıtasının gelişmesine katkı sağlandı. Çin bu hamlesi ile artık dünyada ABD'den sonra en büyük ekonomiye sahip devlet konumuna geldi. Çin'in bu hızlı yükselişi devam ederse gelecek çeyrek yüzyıl içerisinde ABD'yi geçeceği ve dünyanın yeni başat gücü veya ABD ile birlikte iki süper güç olacağı tahmin edilmektedir. Birçok akademisyen ve siyasetçide bu fikri savunmaktadır. Çin, ekonomik büyümesini devam ettirmek ve süper güç olmak istiyorsa Afrika ile olan iş birliğini sürdürmeli ve ABD hegemonyasına karşı direnmelidir.

-SON-

KAYNAKÇA

- ARIBAŞ K., HÜDAVENDİGAR M., *SİYASİ COĞRAFYA AÇISINDAN ÇİN*, ÇİZGİ KİTAPEVİ, 2016, İSTANBUL
- FERHAVİ F., *MORİTANYA: AFRİKA'DA YÜKSELEN GÜÇLERİN AZ GELİŞMİŞ BÖLGE DEVLETİ İLE İLİŞKİ BİÇİMİ;TÜRKİYE VE ÇİN*, ULUSLAR ARASI STRATEJİK ARAŞTIRMALAR KURUMU, 2013, UŞAK
- HARRİS S., *ÇİN DIŞ POLİTİKASI*, ASLAN YAVUZ ŞİR (ÇEV.), MATBUAT YAYIN GRUBU, 2015, İSTANBUL.
- SHAMBAUGH D., *ÇİN KÜRESELLEŞME YOLUNDA*, YARIN YAYINCILIK,2016, İSTANBUL
- WANG N., COASE R., *ÇİN NASIL KAPİTALİST OLDU ?*, BİNGBANG YAYINLARI, İLKAY YILMAZ (Çev.), 2015, ANKARA
- AKZEYBEK, R., *ENERJİ GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA ÇİN'İN AFRİKA POLİTİKASI*, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 11/8 Spring 2016, p. 25-42
- ALPAY, Y. (2009), *Çin Afrika'da Ne Yapıyor?*, İstanbul: Tasam Stratejik Araştırmalar Dergisi, Sayı:14
- AYDIN,T., *ÇİN-AFRİKA İLİŞKİLERİ: ÇİN'İN AFRİKA'DAKİ ETKİNLİĞİ*, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergi si (32) 2015 , 1 – 17
- BAYRAM, EMİROĞLU, *AFRİKA'DA ARTAN ÇİN NÜFUZUNUN ÇOK YÖNLÜ SONUÇLARI, AFRİKA'DA ARTAN ÇİN NÜFUZUNUN ÇOK YÖNLÜ SONUÇLARI*, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 4, Sayı: 28, Temmuz 2016, s. 501-516
- DEMİRTEPE, ÖZERTEM, *Yükselen Tehdit Algısı Karşısında Çin'in Yumuşak Güç Siyaseti: Politikalar ve Sınırlılıkları*, BİLİG, BAHAR 2013 / SAYI 65 95-118
- DENİZ, T., *YÜKSELEN GÜÇ ÇİN HALK CUMHURİYETİ'NİN STRATEJİK HAMLELERİ*, www.esosder.org, Yaz-2014 Cilt:13 Sayı:50 (188-212)
- ERMAĞAN, ÜSTÜNAL, *ÇİN'İN ORTA DOĞU POLİTİKALARI*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı:37 Yıl: 2014/2 (19-39 s.)
- ERMAĞAN, FİDAN, “Çin'in Afrika Politikası”, Dünya Siyasetinde Afrika 1 içinde, İsmail Ermağan (der.), Noben Kitabev, Ankara, 2014,
- FRENCH, H. W., *China's Second Continent: How a Million Migrants are Building a New Empire in Africa*, New York: Alfred A. Knopf, 2014, ISBN: 978-0-30794665-2

GİL, M. M.,” *Something New Out of Africa? Chinese*”, *US and EU Strategies for the Continent*, Policy Department, Directorate-general for External Policies, European Union, April 2015

KARACA, R. K., “Çin'in Değişen Enerji Stratejisinin Dış Politikasına Etkileri (1990-2010)”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 9, Sayı 33 (Bahar 2012), s. 93-118.

KILIÇ, S., *Çin-Afrika İlişkilerinin Gelişmesinde Baraj İnşaatlarının Rolü*, *Ortadoğu Analiz*, Nisan 2013, Cilt:5, Sayı:52

LEE, S., *China's Soft Power: Its Limits and Potentials*, EAI Issue Briefing No. MASI 2009-07

LI, D., *Çin'in Afrika'daki Baraj Koruma Misyonlarındaki Nedenler: Pekin'in Stratejik Düşüncelerini Yorumlama*, *Security Strategies Year: 7 Issue: 14*

ÖZEKİCİOĞLU, KILINÇ, KILIÇ, *ÇİN'DE YAPISAL DEĞİŞİM VE ÇİN EKONOMİSİNİN KÜRESEL PAZARDA REKABET EDEBİLİRLİĞİ*, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2014, Cilt: 7, Sayı: 1, s. 56-66

IEA, “*Boosting the Power Sector in Sub-Saharan Africa: China's Involvement*”, OECD/IEA, Paris, 2016.

SANDIKLI, A., *GELECEĞİN SÜPER GÜCÜ ÇİN*, Bilge Strateji, Cilt 1, Sayı 1, Güz 2009

SARI, B., *Amerikan Ulusal Çıkarları ve Afrika*, Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi Cilt 1 • Sayı 2 • Bahar 2012

SUBAŞI, M., *Çin'in Büyüyen Enerji Talebinin Karşılansında Afrika'nın Önemi*, Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Sayı: 12, Temmuz 2017

TEPEBAŞ, U., *YÜKSELEN GÜÇLERİN AFRIKA'DAKİ KALKINMA POLİTİKALARI: ÇİN HALK CUMHURİYETİ (ÇHC) ÖRNEĞİ*, TASAM

TEPECİKLİOĞLU, E., *Afrika Kıtasının Dünya Politikasında Artan Önemi ve Türkiye-Afrika İlişkileri*, Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi Cilt 1 • Sayı 2 • Bahar 2012

THRALL, L., “*China's Expanding African Relations: Implications for U.S. National Security*”, Rand Corporation, www.rand.org.

UCHEHARA, K. E., “*China-Africa Relations in the 21st Century: Engagement, Compromise and Controversy*”, *Uluslararası İlişkiler*, Volume 6, No 23 (Fall 2009), p. 95-111.

VAN, D. and MEİNE, P. (2009), “*Objectives of and Instruments for China's New Presence in Africa*”, Meine Pieter van Dijk (der.), Amsterdam University Press

YÜCE, M., *ARAP BAHARI SONRASI ORTADOĞUDA GÜ POLİTİKALARI; ÇİN DIŞ POLİTİKASI'NIN BÖLGE SİYASETİNE ETKİLERİ*, FMV Işık Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, ISBN 978-605-66181-1-6 (e-Kitap), FMV Işık Üniversitesi Yayınları, S.21-29

YÜKSEL, M. A., *AFRİKA JEOPOLİTİĞİ VE ABD'İN AFRİKA POLİTİKASI*, International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 11/2 Winter 2016, p. 1389-1408